

ACTIEF HISTORISCH DENKEN

Kwadrant

In hoeverre is de Franse Revolutie
Verlicht te noemen?

Door:
Koen Henskens,
Vakdidacticus/Lerarenopleider
Instituut voor Leraar en School,
Hogeschool Arnhem en Nijmegen
Koen.henskens@han.nl

Kwadrant

In hoeverre is de Franse Revolutie Verlicht te noemen?

In deze werkvorm wordt gekeken in hoeverre verschillende Verlichte ideeën uit de 18^e eeuw daadwerkelijk ingevoerd werden tijdens de Franse Revolutie. De titel van het onderwerp: In hoeverre is de Franse Revolutie Verlicht te noemen is overgenomen uit het nieuwe examenprogramma. In deze vraag zitten echter twee begrippen die nadere toelichting verdienen.

Ten eerste de term Verlichting. Er is geen eenduidige definitie van de Verlichting. Het is meer een verzamelnaam voor een stroming van mensen die nieuwe ideeën hadden en onderling veel van mening verschilde. Wat belangrijk voor ze was, was wel dat ze nadachten en daarbij vooral hun ratio gebruikten. Ze wilden breken met de tradities en vonden het argument de dingen te laten zoals ze zijn, omdat het altijd al zo was, geen onderbouwing. Ze gingen bewuster nadenken over de samenleving, stelden zich kritisch op en kwamen met veel nieuwe ideeën hoe het ook kon (of hoe het eigenlijk hoorde). Twee aspecten komen bij bijna alle Verlichte denkers terug, namelijk de drang naar vernieuwing en het breken met tradities enerzijds, en een roep om vrijheid anderzijds. Een vrijheid voor elk individu om te denken, doen en laten wat hij wil. Gelijke rechten waren daarbij een belangrijk achterliggend principe.

Het tweede begrip wat nadere toelichting verdient is de term 'Franse Revolutie'. Er is veel debat over tot wanneer de Franse Revolutie liep. Was de revolutie kort en vond deze alleen plaats in 1789, of liep deze langer door? En tot wanneer dan? De meeste historici nemen de regering van Napoleon niet mee in de revolutie en stoppen in 1799. In deze werkvorm loopt de revolutie tot en met het keizerrijk van Napoleon en wordt de Franse Revolutie gezien als een opeenvolging van kleinere revoluties, waardoor er een vierdeling ontstaat in de tijd, namelijk de periode van de Nationale Vergadering (1789-1792), de periode van de Nationale Conventie (1792-1795), de periode van de Directoire (1795-1799) en de periode van Napoleon (1799-1814).

In deze werkvorm wordt gekeken in welke mate de doorgevoerde ideeën in de verschillende fasen van de Franse Revolutie nu daadwerkelijk vernieuwend en vrijheidsbevorderend te noemen zijn, of dat de revolutie minder verlicht was dan men vaak aanneemt.

De les in een oogopslag

Onderwerp: Verlichte ideeën en de Franse Revolutie

Activiteit: Leerlingen gaan aan de hand van primair bronnenonderzoek onderzoeken in hoeverre Verlichte ideeën in verschillende perioden van de Franse Revolutie werden overgenomen door de regering.

Tijdsduur: 45 min

Doelen:

- Leerlingen kunnen primaire bronnen interpreteren en analyseren
- Leerlingen kunnen beargumenteren in hoeverre de Franse Revolutie progressief was
- Leerlingen kunnen beargumenteren in hoeverre de Franse Revolutie de vrijheid van de Fransen heeft vergroot
- Leerlingen kunnen na analyse van de primaire bronnen met argumenten onderbouwen dat de Franse Revolutie eigenlijk uit meerdere kleine revoluties bestond
- Leerlingen kunnen uitleggen dat men in andere landen anders aankeek tegen de Revolutie dan in Frankrijk zelf

Kenmerkende aspecten:

- 23 Het streven van vorsten naar absolute macht
- 27 Rationeel optimisme en een 'verlicht denken' dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving: godsdienst, politiek, economie en sociale verhoudingen
- 30 De democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap

Beginsituatie:

Niveau Havo5/VWO6.

De leerlingen zijn op de hoogte van de situatie waarin Frankrijk verkeerde vóór het uitbreken van de Franse Revolutie. Ze kennen de kenmerken van het Ancien Régime en het absolutisme van Lodewijk XIV en XVI. De primaire bronnen in deze werkvorm dienen afgezet te worden tegen deze voorkennis

Vorbereiden:

- voor elk duo is er een kopie van de kwadrant;
- voor elk duo is er een blad met de opdrachten;
- voor elk duo zijn twee kleuren stiften (highlight-markers) nodig en een pen
- (optioneel: een beamer/smartboard om de bronnen te projecteren voor tijdens de nabespreking)

Instrueren:

Wat: We gaan vandaag kijken hoe progressief en vrijheidsbevorderend de Franse Revolutie nu echt was.

Hoe:

Dit doen we door naar verschillende bronnen uit de tijd van de Franse Revolutie te kijken en te bepalen in hoeverre in deze veelal belangrijke primaire documenten progressieve ideeën ten uitvoer worden gebracht en of de mensen meer vrijheid genoten dan de tijd voor het uitbreken van de Revolutie. Als dit per bron, en daarna per periode van de Franse Revolutie is vastgesteld in hoeverre het progressief en vrijheidsbevorderend was, kan nog gekeken worden aan de hand van Britse spotprenten hoe dit land dacht over de veranderingen in de Franse Revolutie.

Waarom:

Bij geschiedenis is het belangrijk om primaire bronnen goed te kunnen analyseren. Daarnaast is het belangrijk te zien dat er bij bepaalde gebeurtenissen en begrippen vaak meer nuance is dan men op het eerste gezicht zou denken.

Uitvoeren: Ronde 1

- de leerlingen worden in tweetallen verdeeld.
- de docent legt kort uit hoe de Franse Revolutie is uitgebroken en wat de grieven waren van de mensen die de revolutie begonnen
- elk tweetal krijgt een opdrachtenblad, een bronnenblad en een A4 met daarop het kwadrant. Hierna kunnen ze meteen aan de slag
- de leerlingen maken in duo's de opdrachten en plaatsen de bronnen in het kwadrant.
- als de opdracht af is worden de uitkomsten met die van een ander duo vergeleken en doorgesproken. Beide duo's moeten het eens worden en passen hun kwadrant waar nodig aan.

Tussentijds nabespreken:

Er wordt klassikaal gekeken of de groepen de bronnen in hetzelfde kwadrant heeft geplaatst. Bij enkele bronnen kan gevraagd worden welke tekstfragmenten de doorslag gaven om de bron in een bepaald kwadrant te plaatsen. Uiteindelijk zal de vraag beantwoord kunnen worden in hoeverre de verschillende perioden (en daarmee 'de' Franse Revolutie) Verlicht te noemen zijn.

Uitvoeren: Ronde 2

- de leerlingen gaan in duo's de bronnen nu in de chronologiebalken onderaan de pagina plaatsen.
- Ze kijken daarbij naar de datum van de bron en zetten de bron in beide chronologiebalken bij de het jaar van de bron op de juiste hoogte.
- Als dit gedaan kijken de leerlingen of er duidelijke verschillen tussen de fasen van de revolutie te onderscheiden zijn.

Tussentijds nabespreken:

- Er wordt klassikaal gekeken of de groepen een vergelijkbare chronologiebalk hebben. Vervolgens wordt klassikaal een conclusie getrokken over het al dan niet verlichte karakter van de verschillende fasen van de revolutie.

Uitvoeren: Ronde 3

- Als is vastgesteld in hoeverre Verlichte ideeën zijn doorgevoerd tijdens de Franse Revolutie krijgt elk duo vier Britse spotprenten uit de tijd van de revolutie. De leerlingen moeten deze prenten ook in het kwadrant leggen.
- In duo's proberen zij de discrepantie tussen de Engelse visie en de Franse bronnen te verklaren.

Nabespreken:

Klassikale bespreking van de argumenten voor waarom de Engelsen heel anders over de Revolutie dachten dan de Franse tekstbronnen weergeven. Als er tijd is kan er nog een discussie volgen over de betrouwbaarheid en vooral de representativiteit van de gekozen bronnen voor elke periode.

Waarom:

Jullie hebben gezien dat als je dieper kijkt naar een bepaalde gebeurtenis (de Franse Revolutie), dat deze is onder te verdelen in verschillende kleinere gebeurtenissen (revoluties) die onderling nogal verschillen. Ook is zichtbaar geworden dat er meerdere golven van actie en reactie zijn die de overhand hebben in het verloop van de Franse Revolutie.

Vervolg:

Secuur bronnenonderzoek en het bewijsmateriaal onder de loep nemen is heel belangrijk voordat je conclusies trekt.

Kwadrant

Hoe Verlicht was de Franse Revolutie?

Naam leerling.....

Klas.....

Wat gaan we doen?

Sommige historici beweren dat de Franse revolutie veroorzaakt is door de Verlichting. De meeste historici zijn het er inmiddels over eens dat uit de Verlichting wellicht bepaalde ideeën zijn voortgekomen die tijdens de Franse Revolutie voor het eerst een kans van slagen hadden, maar dat de Verlichting niet een directe oorzaak was. In deze werkvorm gaan we kijken in hoeverre ideeën uit de Verlichting nu daadwerkelijk terug kwamen in de Franse Revolutie.

De Franse Revolutie zelf was ook een complexe gebeurtenis, en is om die reden beter niet één gebeurtenis te noemen, maar een aaneenschakeling van verschillende kleinere revoluties. In deze werkvorm wordt de revolutie in vier fasen verdeeld, vernoemd naar diegene die op dat moment de macht in hadden. In de eerste fase is dit de Nationale Vergadering (1789-1792), in de tweede fase de Nationale Conventie (1792-1795), gevolgd door de Directoire (1795-1799) en afsluitend met de regeringstijd van Napoleon Bonaparte (1799-1814).

Jullie gaan bronnen bekijken uit elke fase en voor deze bronnen bepalen in hoeverre de regering nu progressief of conservatief was (ten opzichte van het Ancien Régime) en in hoeverre de bronnen aangeven dat de Fransen meer of minder vrijheden kenden (ook ten opzichte van het Ancien Régime).

Je maakt de opdracht in tweetallen.

Opdrachten Ronde 1:

1. Omschrijf in eigen woorden de begrippen 'progressief' en 'conservatief'.

Progressief:

Conservatief:

2. Als we er vanuit gaan dat het Ancien Régime onder leiding van het koninklijk huis van Bourbon (met Lodewijk XIV en Lodewijk XVI) conservatief was.

Welke politieke ideeën kan je dan conservatief noemen?

.....
.....
.....

3. Vanaf het begin van de 18e kwam er al verzet tegen het Ancien Régime. De meest vooraanstaande critici waren de zogenaamde Verlichte Denkers. Deze groep filosofen had bepaalde vooruitstrevende ideeën over hoe een staat beter georganiseerd kon worden.

Welke politieke ideeën hadden deze Verlichte Denkers?

.....
.....
.....

4. Bestudeer de bronnen en bepaal per bron of hier sprake is van een tijd waarin

a) de regering progressief of conservatief was en

b) de burger veel vrijheid genoten of er sprake was van onderdrukking.

Doe dit door het nummer van de bron in de juiste plaats in het kwadrant te plaatsen. Geef hieronder aan waarom je hebt gekozen voor progressief/conservatief en vrijheid/onderdrukking.

Bron 1:
.....
.....

Bron 2:
.....
.....

Bron 3:
.....
.....

Bron 4:
.....
.....

Bron 5:
.....
.....

Bron 6:
.....
.....

Bron 7:
.....
.....

Bron 8:
.....
.....

Bron 9:
.....
.....

Bron 10:.....
.....
.....

Bron 11:.....
.....
.....

Bron 12:.....
.....
.....

6. Welke conclusies kan je trekken over hoe verlicht de Franse Revolutie was als je naar het compleet ingevulde kwadrant kijkt?

.....
.....
.....
.....

Opdrachten Ronde 2:

Je hebt in de eerste opdracht een algemeen beeld gekregen. Nu is het tijd om te kijken of dit beeld door de tijd heen nog uitgesplitst kan worden.

Onder het kwadrant staan twee tijdbalken, één met als verticale as progressief/conservatief en één as voor vrijheid/onderdrukking.

7. Kijk naar de datum waarom elke bron geschreven is en plaats en plaats de bron op de juiste hoogte in allebei de tijdbalken. Houdt rekening met de verticale as, die de mate van progressief/conservatief en vrijheid/onderdrukking weergeeft. Als je alle bronnen erin hebt gezet, verbind je de punten zodat er een lijn ontstaat. Deze lijn geeft de ontwikkeling weer.

8. Welke conclusies kan je trekken over de verlichte ideeën tijdens de Franse Revolutie als je naar de losse fasen van de revolutie kijkt?

.....
.....
.....
.....

Opdrachten Ronde 3:

9. Bekijk de vier afbeeldingen. Dit zijn spotprenten die ten tijde van de Franse Revolutie zijn uitgegeven in Engeland.

Bekijk per bron of de Engelsen een mening hadden of deze fase van de Franse Revolutie progressief was of niet, en de burgers meer vrijheid gaf of hen juist onderdrukte en plaats ze in het kwadrant.

(Het gaat dus niet over de vraag of de tekenaar het eens was met die elementen, maar of ze gezien werden in Engeland).

Geef per spotprent aan welke elementen in de prent de doorslag geven om de prent in een bepaald kwadrant te plaatsen.

Bron 1:
.....
.....

Bron 2:
.....
.....

Bron 3:
.....
.....

Bron 4:
.....
.....

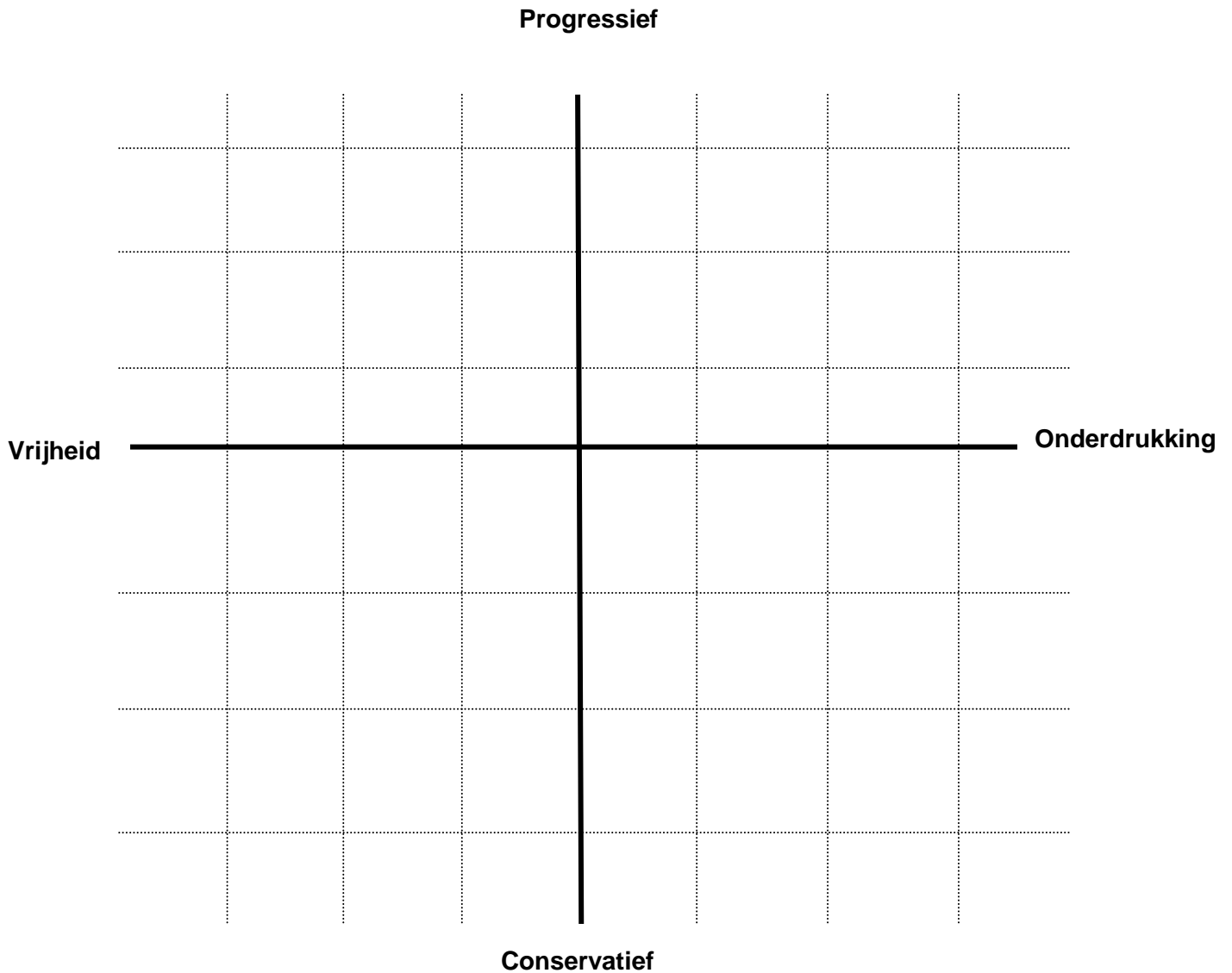
9. Als je de spotprenten een plaats hebt gegeven in het kwadrant, beantwoord dan de vraag in hoeverre de Engelsen het eens waren met de veranderingen tijdens de Franse Revolutie?

.....
.....
.....
.....
.....

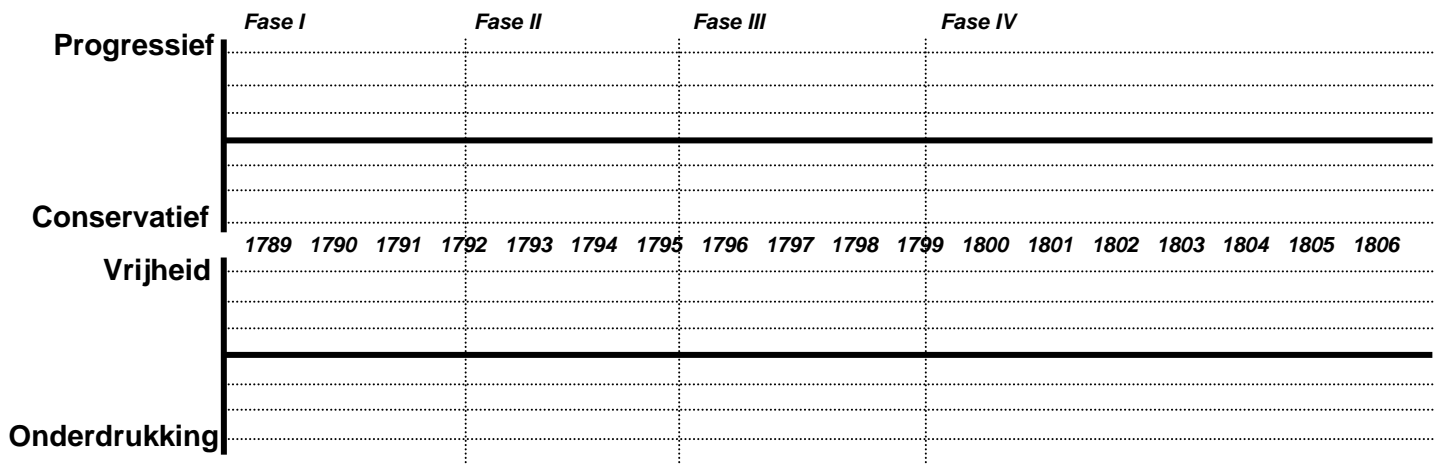
Kwadrant

Hoe verlicht was de Franse Revolutie?

Plaats het nummer van de bron in het kwadrant. Hoe verder naar buiten, hoe dichterbij de waarde die daar staat. Het midden is 'neutraal'.

Chronologie

Bron 1: De Augustus Decreten, 5-11 augustus 1789

- De Nationale Vergadering schaft het feodale stelsel in zijn geheel af. Het roept uit dat, betreffende rechten en plichten, zowel de heerlijke diensten als de landbelasting, die te maken hebben met kosten voor horigen, afgeschaft worden zonder schadeloosstelling; alle andere plichten en belastingen zijn terug te vorderen en de hoogte en de wijze van aflossing wordt door de Nationale Vergadering vastgesteld. Die van de bovengenoemde rechten die niet zijn afgeschaft door dit decreet zullen geïnd blijven worden tot hun eigenaren gecompenseerd zijn;
- Alle heerlijke rechtbanken zijn afgeschaft zonder tegemoetkoming; desondanks zullen de officieren van deze rechtbanken hun functie continueren tot de Nationale Vergadering een nieuwe rechtssysteem heeft opgericht;
- Elke vorm van tiende belasting en vergelijkbare verplichte betalingen aan de kerk zijn afgeschaft...er wordt opnieuw gekeken hoe de gelden voor goddelijke aanbidding, betaling van priesters, armenzorg, etc...wordt toegewezen;
- Omkoopbaarheid van rechterlijke of ambtenarenfuncties wordt afgeschaft met onmiddellijke ingang. Rechtspraak zal kosteloos plaats vinden. Niettegenstaande zullen de huidige functionarissen hun functies blijven uitoefenen en betaald worden tot de Algemene Vergadering plannen heeft opgesteld ze te vergoeden;
- Financiële belastingprivileges, betreffende personen of land, worden voor altijd afgeschaft. Betaling zal voor alle burgers en al het land op de zelfde manier en wijze geschieden;
- Omdat een nationale grondwet en algemene vrijheid voor de provincies meer opleveren dan de privileges die slechts enkele genieten, zullen deze opgeofferd worden voor een intiemere band in het hele rijk en worden alle privileges van provincies, vorstendommen, landen, kantons, steden, dorpen en andere gemeenschappen voor altijd afgeschaft en opgenomen in de algemene rechten voor elke Fransman;
- Alle burgers, zonder onderscheid van geboorte, worden geschikt geacht voor alle publieke ambten en waardigheden, kerkelijk, burgerlijk of militair;
- De Nationale Vergadering heeft roept uit dat in herinnering van de grote en belangrijke besliggingen die onlangs gemaakt zijn voor het welzijn van Frankrijk, een medaille geslagen zal worden en dat er als dank een Te Deum gezongen zal worden in alle parochies en kerken van het koninkrijk;
- De Nationale Vergadering roept plechtig koning Lodewijk XVI uit als de Hersteller van de Franse Vrijheid.

Bron 2: De burgerlijke constitutie voor de geestelijkheid, 12 juli 1790

Hoofdstuk I: Over kerkelijke functies

- Elk departement zal uit één enkel bisdom bestaan, en elk bisdom zal dezelfde grenzen en omvang hebben als het departement;
- Geen Franse kerk of parochie en gene Franse burger mag onder geen enkele omstandigheid de autoriteit van een bisschop die door een buitenlandse macht is benoemd erkennen;
- Alle titels en functies, behalve die genoemd in deze constitutie, zijn vanaf de dag dat dit gepubliceerd wordt, afgeschaft en verdrongen.

Hoofdstuk II: Over kerkelijke benoemingen

- Vanaf de dag van publicatie zal verkiezing de enige wijze zijn waarop bisschoppen benoemd kunnen worden;
- Alle verkiezingen zullen met stembiljetten en door een absolute meerderheid geschieden;
- Een gedetailleerd verslag van de verkiezing en de uitroep zullen naar de koning gezonden worden door de voorzitter van het kiescollege om Zijne Majesteit te informeren over de keuze die gemaakt is.
- De nieuw gekozen bisschop mag de Paus geen verzoek om bevestiging vragen, maar hij mag wel met hem corresponderen omdat deze het zichtbare hoofd is van de Universele Kerk in het teken van de eenheid van geloof en gemeenschap.

Bron 3: De Wet Chapelier, 14 juni 1791

- Omdat de afschaffing van elke vorm van bedrijfsorganisatie voor burgers met dezelfde beroepen een van de fundamentele waarden is van de Franse grondwet, is het verboden deze te herstellen op elke gronde;
- Burgers met dezelfde beroepen, werkgevers, meesters en ambachtslieden in elk beroep mogen, als zij samen komen geen voorzitter secretaris of vaste commissie benoemen, geen notulen bijhouden, geen regels opstellen of goedkeuren over hun algemeen belang;
- Als, in overtreding met de vrijheid en de grondwet, burgers van dezelfde beroepen, toch regels opstellen of onderling afspraken maken...worden deze ongrondwettelijk verklaard; administratieve en gemeentelijke vertegenwoordigingen zijn verplicht dit te verklaren De aanstichters zullen een boete van 500 francs per persoon krijgen en hen zal een jaar lang hun burgerrechten ontnomen worden.

Bron 4: De grondwet van september 1791

Préambule:

De Nationale Vergadering wenst de Franse Grondwet vast te stellen op basis van de Declaratie van de Rechten van de Mens en verklaard dat alle instellingen die de vrijheid en de gelijke rechten hebben geschaad onherroepelijk worden afgeschaft.

Er is geen adel meer, geen erfelijke onderscheidingen, geen titels of privileges die daaruit voort komen.

Er zal geen verkoop of erving van publieke ambten meer zijn.

Hoofdstuk I: Fundamentele provisies gegarandeerd door de grondwet

De grondwet garandeert als natuurlijk en burgerlijk recht:

- Dat alle burgers verkiesbaar zijn voor ambten en werk zonder onderscheid behalve deugd en talent;
- Dat alle belastingen gelijk verdeeld worden over alle burgers in verhouding tot hun middelen;
- Dat dezelfde overtredingen met dezelfde straf zal worden afgehandeld, ongeacht de persoon.

De Grondwet garandeert ook:

- Vrijheid van elke man om zijn gedachten en ideeën te spreken, schrijven, printen en publiceren zonder zijn woorden aan censuur te onderwerpen en de religie uit te voeren die hij aanhangt...
- Vrijheid om individueel ondertekende petitie's in te dienen bij de autoriteiten;
- De wetgevende macht mag geen wetten maken die de natuurlijke en burgerlijke rechten in deze grondwet aanvallen of beperken; maar de wet kan wel straffen opstellen voor acties die, door de openbare orde of rechten van anderen aanvallen, de samenleving schaden.

Hoofdstuk II: Over de verdeling van het koninkrijk

- Het koninkrijk is één en ondeelbaar; het gebied is verdeeld in 83 departementen, elk departement in districten, elk district in kantons.

- De burgerlijke eed is als volgt: Ik zweer trouw aan de natie, de wet, en de koning, en dat ik met al mijn macht de grondwet van het koninkrijk, vastgesteld door de Nationale Vergadering in de jaren 1789, 1790 en 1791.

- De wet ziet het huwelijk alleen als een burgerlijke verbintenis.

Hoofdstuk III: Over de openbare macht

- Soevereiniteit is een, ondeelbaar, onvervreemdbaar en onvoorschrijfbaar; het behoort toe aan de natie; geen deel van de bevolking of individu kan zichzelf de uitvoering van soevereiniteit toe-eigenen;

- De natie van wie alle macht komt, kan deze alleen via vertegenwoordiging uitvoeren;

- De Franse grondwet is vertegenwoordigend; de vertegenwoordigers en de koning zijn de wetgevende macht.

- De regering is een monarchie; de uitvoerende macht is gedelegeerd aan de koning, om uitgevoerd te worden onder zijn autoriteit door ministers en andere afgevaardigden

- De rechterlijke macht is gedelegeerd aan rechters die op vaste tijden door het volk gekozen zijn;

Bron 5: Robespierre's toespraak bij de rechtszaak tegen de koning, 3 december 1792

'Burgers, pas op voordat u bedrogen wordt door valse noties; jullie verwarren de regels van burgerlijk en positief recht met die van de principes van natuurlijk recht; jullie verwarren de relatie tussen burgers onderling met relaties tussen naties en hun vijanden die samenzweren tegen de natie; jullie verwarren ook de situatie van een volk in het midden van een revolutie met dat van een volk in een stabiel systeem; een natie die een publiek figuur bestraft, terwijl de regeringsvorm gehandhaafd blijft met een natie die zijn eigen regering vernietigd...

Als een natie zich gedwongen voelt gebruik te maken van zijn recht in opstand te komen, keert het terug naar een staat van natuurlijk recht tegenover de tiran. Op basis van welk recht kan de tiran zichzelf verantwoorden met het sociaal contract, dat hij zelf kapot heeft gemaakt?...

Er is een andere moeilijkheid: wat voor straf zullen we Lodewijk opleggen?...Persoonlijk heb ik een hekel aan de grote aantallen doodstraffen die de wet voorschrijft. Ik eiste de afschaffing van de doodstraf in de Nationale Vergadering en het komt niet door mij dat de fundamentele principes van de rede op dit vlak werden weggezet als morele en politieke ketterij.

Maar als deze rede nooit is toegepast voor de gunst van zoveel ongelukkigen wiens misdaden minder die van hun eigen zijn als die van de regering, hoe pervers is het dan om deze rede ineens aan te boren als het gaat om de grootste crimineel van ze allemaal. U vraagt een uitzondering op de doodstraf voor de enige man die hem kan legitimeren! Ja, de doodstraf is in het algemeen een misdaad, en om deze reden is deze volgens de onverwoestbare principes van het natuurlijk recht, alleen gerechtvaardigd als het noodzakelijk is voor de veiligheid van het individu of voor de overheid. Nu vraagt nationale veiligheid niet om de doodstraf voor gewone misdaden omdat de samenleving met andere middelen altijd kan voorkomen dat de crimineel de veiligheid teveel aantast. Maar een koning, onttroond in het midden van een revolutie die nog niet geconsolideerd is door wetten; een koning wiens naam alleen de gesel van de oorlog over de veelbewogen natie afroept; noch gevangenschap noch verbanning kan zijn bestaan onverschillig maken voor het algemeen goed; en deze wrede uitzondering op de normale wetten, die gerechtigheid wel moet toegeven al we kijken naar de aard van zijn misdaden. Ik spreek deze fatale waarheid met spijt uit...Maar Lodewijk moet sterven zodat het vaderland kan leven.'

Bron 6: De twee-eenheid van deugd en terreur, Robespierre 1793

'Indien de bevoegdheid van de volksregering in de vrede berust bij de deugd, dan is de bevoegdheid van de volksregering in een revolutie gelegen in zowel de deugd als de terreur: de deugd, zonder welke de terreur dodelijk is; de terreur, zonder welke de deugd machteloos is. De terreur is niet anders dan de parate, strenge, onbuigzame gerechtigheid; zij is dus een uitloeijsel van de deugd; zij is minder een bijzonder beginsel dan een gevolgtrekking uit het algemene beginsel van de democratie toegepast op de dringende behoeften van het vaderland.

Men heeft gezegd dat de terreur de bevoegdheid was van een despotische regering. Maar lijkt uw regime soms op het despotisme? Ja, zoals het zwaard dat schittert in de handen van de helden van de vrijheid lijkt op dat waarmee de handlangers van de tirannie zijn gewapend. Laat de despoot zijn afgestompte onderdanen maar door de terreur overheersen; hij heeft daarvoor zijn redenen, als despoot; temt u echter door de terreur de vijanden van de vrijheid, en u hebt daarvoor uw redenen als grondleggers van de Republiek. De regering van de revolutie is het despotisme van de vrijheid tegen de tirannie.

Laat de tirannie één enkele dag heersen en de volgende dag zal er geen patriot meer over zijn. Hoe lang zal de woede der despoten nog gerechtigheid heten en de gerechtigheid van het volk barbarij of rebellie? Hoe zachtmoedig is men tegenover de onderdrukkers en hoe meedogenloos voor de onderdrukten! Niets is natuurlijker : al wie de misdaad niet haat, kan de deugd niet liefhebben.'

Bron 9: Grondwet van December 1795

- De uitvoerige macht ligt bij de Directoire van vijf mensen benoemd door het wetgevende lichaam, die voor dit doe de functie van kiescollege vervuld, in naam van de natie.
- De Raad van 500 (Het Wetgevende Lichaam) zal voorbereiden, middels geheime stemming, een lijst van 50 namen opstellen van waaruit de Directoire gekozen wordt en uit deze zal de Raad van Ouderen, ook middels geheime stemming, de Directoire kiezen.
- Verwanten in directe lijn, als broers, neven en ooms en aangetrouwde familie mogen niet op dezelfde tijd in de Directoire zitten, en mogen elkaar pas opvolgen na een interval van vijf jaar.
- Elk lid van de Directoire zal in beurten drie maanden lang voorzitter zijn.
- De Directoire benoemt de legerleiders en ministers en mag deze naar huis sturen als zij dat wensen.

Algemene bepalingen

- Niemand heeft superioriteit over andere burgers, behalve bepaalde functionarissen en dan alleen in naam van de functie die zij bekleden.
- Niemand mag tegengehouden worden om zijn ideeën uit te spreken, schrijven, printen of uitgeven.
- Niemand mag uitgesloten worden van het uitvoeren zijn zijn geloof, zolang deze binnen de wet valt.
- Bedrijven en verenigingen die tegen de openbare orde zijn niet toegestaan.
- Elke gewapende bijeenkomst is een aanval op de grondwet; het zal met geweld uiteengedreven worden.
- Elke ongewapende bijeenkomst zal uiteengedreven worden, eerst met verbale waarschuwing, en als nodig, met geweld.
- Niemand mag onderscheidende symbolen dragen van eerdere uitgeoefende functies of /of geleverde diensten.
- De leden van het Wetgevende Lichaam en alle openbare functionarissen zullen tijdens hun werk, de kleding en symbolen van autoriteit dragen; de wet bepaalt hoe deze eruit zien.
- Er zal uniformiteit zijn in gewichten en maten door de hele Republiek.
- De Franse natie verbiedt onder elke voorwaarde de terugkomst van Fransen die het land sinds 15 juli 1789 hebben verlaten. Het verbiedt het wetgevende lichaam hier uitzonderingen op te maken.
- De eigendommen van emigrés vallen onherroepelijk aan de staat.

Bron 12: Uit een Frans katholiek opvoedingsboekje, 1806

Vraag: Wat zijn de plichten van Christenen naar hen die hun regeren, en wat specifiek zijn onze plichten naar Napoleon I, onze keizer?

Antwoord: Christenen zijn verschuldigd aan de mensen die hen regeren, en specifiek aan Napoleon I, onze keizer, zijn wij liefde, respect, gehoorzaamheid, trouw, militaire dienst en de belastingen die geheven worden voor het behoud en de verdediging van het keizerrijk en de troon verschuldigd. We zijn hem ook gebeden voor zijn veiligheid en voor de geestelijke en wereldlijke voorspoed van de staat verschuldigd .

Vraag: Waarom zijn wij onderworpen aan al deze plichten naar de keizer?

Antwoord: Allereerst, vanwege God, die keizerrijken heeft gecreëerd en zij uitdeelt volgens zijn wil, die, door onze keizer te overladen met geschenken in oorlog en vrede, hem tot onze soeverein heeft gemaakt en hem de vertegenwoordiger van zijn macht en beeld op aarde heeft gemaakt. Onze keizer te eren en te dienen is dus gelijk aan het eren en dienen van God zelf. Ten tweede, omdat onze heer Jezus Christus zelf, door zowel zijn woord als zijn voorbeeld, ons leerde wat wij onze soeverein verschuldigd zijn. Zelfs bij zijn geboorte gehoorzaamde hij het edict van de keizer Augustus; hij betaalde de vastgestelde belasting; en hoewel hij ons gebod ons te richten naar God voor die zaken die aan God behoren, gebod hij ons ook ons naar de keizer te richten voor die zaken die van de keizer zijn.

Vraag: Wat moeten wij denken van zij die hun plichten naar de keizer niet nakomen?

Antwoord: Volgens de apostel Paulus, zijn zij die zich verzetten tegen de door God gevestigde orde klaar voor de eeuwige verdoemenis.

Bron 10: Grondwet, 13 december 1799*Hoofdstuk I:*

- De Franse Republiek is één en ondeelbaar.

Hoofdstuk II

- De Senaat bestaat uit 80 leden, voor het leven benoemd, van minstens 40 jaar oud.

- Benoeming van senator geschiedt door de Senaat, en zij kiezen uit drie kandidaten, één voorgedragen door het Wetgevende Lichaam, één door het Tribunaal, en de derde door de Eerste Consul.

- De zittingen van de Senaat zijn niet openbaar.

Hoofdstuk III

- Nieuwe wetten worden alleen afgekondigd als deze zijn voorgesteld door de regering, gecommuniceerd door het Tribunaal en verordend door het Wetgevende Lichaam

- Elke verordening van het Wetgevende Lichaam wordt afgekondigd door de Eerste Consul op de tiende dag nadat het geaccepteerd is.

Hoofdstuk IV

- De regering bestaat uit drie Consuls, benoemd voor tien jaar in oneindig herkiesbaar. Elk van hen is individueel gekozen en draagt de onderscheidende titel Eerste, Tweede of Derde Consul.

- De grondwet benoemt als Eerste Consul burger Napoleon; als Tweede Consul burger Cambacérès en als Derde Consul burger Lebrun. De Derde Consul is voor deze keer voor vijf jaar gekozen.

- De Eerste Consul verkondigt de wetten; hij benoemt en ontslaat naar zijn believen de Raad van State, de ministers, de ambassadeurs en andere buitenlandse functies van hoge rang, de officieren in het leger en de vloot, de leden van de lokale administratie. Hij benoemt alle straf- en burgerlijke rechters, zonder de macht hen de ontslaan.

- In andere handelingen van de regering hebben de Tweede en Derde Consul een raadplegende stem: zij ondertekenen het register van deze handelingen om hun aanwezigheid aan te tonen; als zij willen kunnen zij hun mening in het register laten opnemen; hierna volstaat het besluit van de Eerste Consul.

- Het stipendium van de Eerste Consul zal 5000 Franc zijn per jaar. Het stipendium van de twee andere consuls is gelijk aan drie tiende van dat van de Eerste Consul.

Bron 7: Achard, jurylid van het Revolutionaire Tribunaal in Parijs (januari 1794)

‘Meer hoofden, en elke dag vallen ze! Wat een voortreffelijk plezier zou je ervaren hebben als je eergisteren deze nationale rechtspraak uitgevoerd zou zien worden op 209 schurken. Wat een schoonheid! Zulk een imposante toon! Het is allemaal zo stichtelijk. Zoveel slechteriken beten in het stof vandaag in de arena van Breteaux! Wat een cement voor de republiek! Gisteren en vandaag werden enkele arme sloebbers openlijk onschuldig bevonden; ze werden toegejuicht en de hemel in geprezen. Wat een sentiment voor een volk dat nog steeds gelooft dat wij bloeddorstige rovers zijn. Billemarz heeft zijn prijs betaald voor zijn verraad; de voorzitter en de openbare aanklager van het departement van Puy-de-Dome heeft hem gevolgd. Wat een spektakel waardig aan de vrijheid! Vijfhonderd zijn er al heengegaan; zonder twijfel zullen er zeker tweemaal zoveel nog volgen.

Broederlijke groeten,

Groeten aan Robespierre, Duplay en Nicolas.’

Bron 11: Grondwet van 18 mei 1804

Hoofdstuk I

De regering van de Franse Republiek is toevertrouwd aan een Keizer, die de titel Keizer van de Fransen draagt. Recht wordt gesproken in naam van de Keizer door officieren die hij benoemt. Napoleon Bonaparte, op dit moment Eerste Consul van de Republiek, wordt Keizer van de Fransen.

Hoofdstuk II

De keizerlijke waardigheid is erfelijk in de directe en wettelijk erfgenamen van Napoleon Bonaparte, van man naar man, in volgorde van leeftijd, met de eeuwige uitsluiting van vrouwen en hun nakomelingen.

Napoleon Bonaparte kan kinderen en kleinkinderen adopteren van zijn broers, op voorwaarde dat zij 18 jaar of ouder zijn, en dat hij zelf geen mannelijke kinderen heeft om het moment van adoptie. Tot het moment dat een nieuwe keizer gekozen wordt worden de zaken van de regering waargenomen door de ministers, die dan een kabinet vormen en die beslissingen nemen op basis van een meerderheid.

Hoofdstuk III

De leden van de keizerlijke familie die binnen de orde van opvolging staan dragen de titel van Prins.

De oudste zoon van de keizer draagt de titel Keizerlijke Prins.

De erfgenamen van de Keizer zijn lid van de Senaat en de Raad van State vanaf de leeftijd van 18 jaar. Zij mogen niet trouwen zonder toestemming van de keizer.

Hoofdstuk V.

De grote hoogwaardigheidsbekleders van het Keizerrijk zijn:

Grote Kanselier, Aartskanselier van het Keizerrijk, Aartskanselier van de Staat, Aartspenningmeester, Maarschalk, Grootadmiraal.

De hoogwaardigheidsbekleders van het Keizerrijk worden benoemd door de Keizer. Zij genieten dezelfde eer als de Franse prinses en komen in rang meteen na hen.

De hoogwaardigheidsbekleders zijn senatoren en raadsleden van de staat.

Zij vormen de Grote Raad van de Keizer

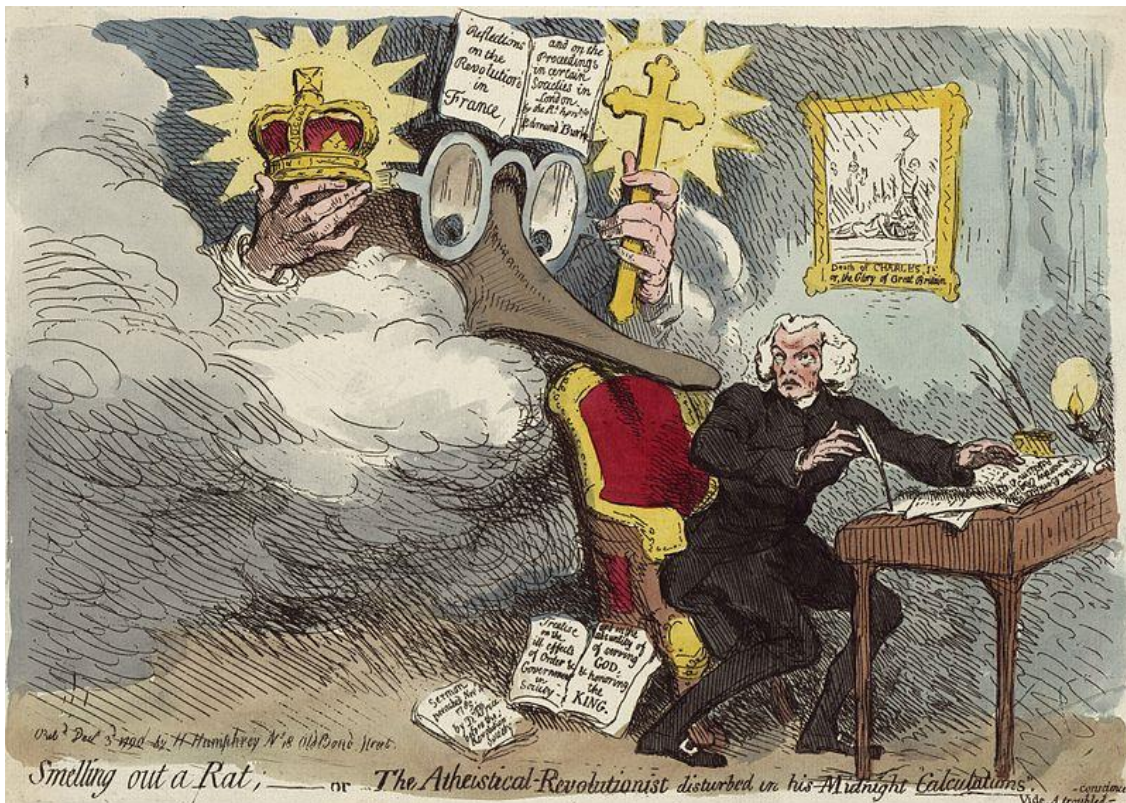
Zij zijn lid van de Persoonlijke Raad van de Keizer

Zij vormen de Grote Raad van het Erelegioen.

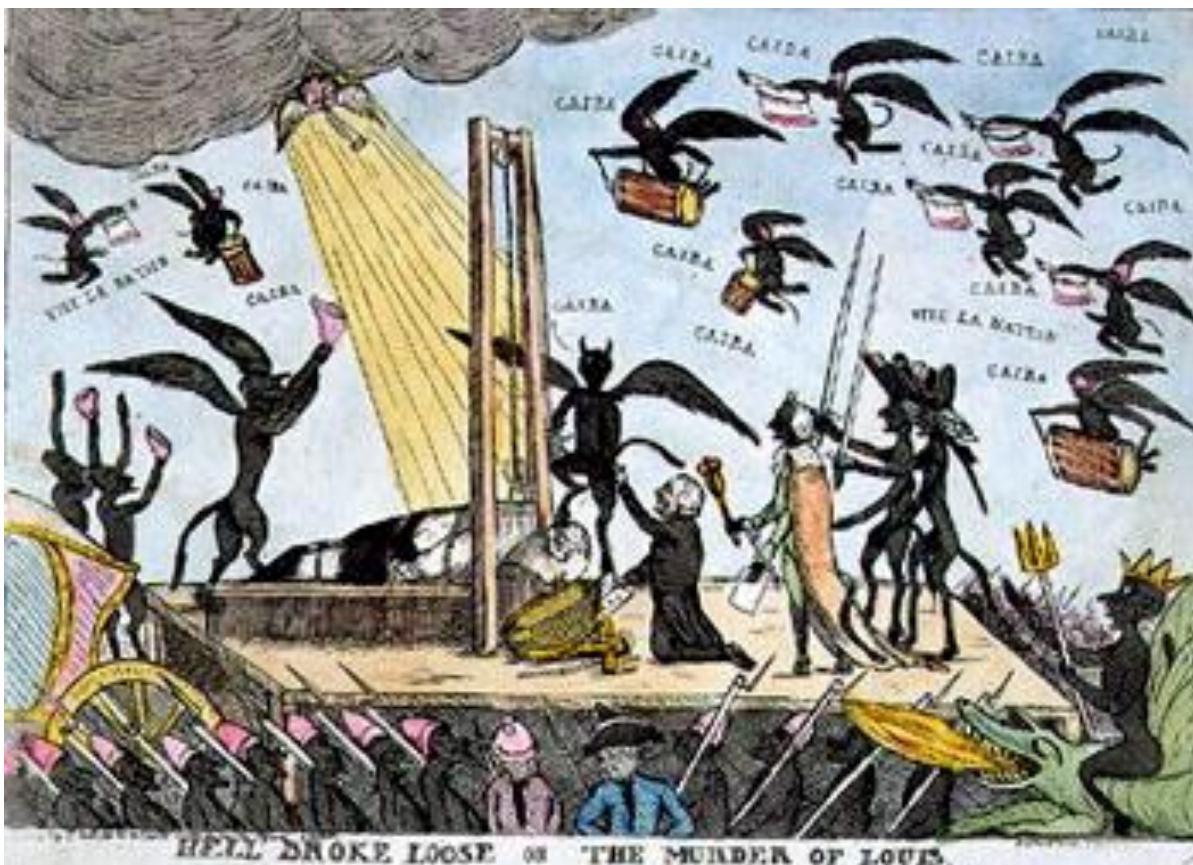
Bron 8: Thibaudeau, voorzitter van de Nationale Conventie, over de Nationale Conventie in 1794.

‘De Nationale Conventie was niet meer dan een parlement, een passief instrument in de Terreur. Van de ruïnes van haar onafhankelijkheid rees die monsterlijke dictatuur op die bekend is als Comité van Openbare Veiligheid. De Terreur isoleerde en verdoofde de afgevaardigden net als de gewone burgers. Eenmaal binnen in de vergadering koos elk lid, vol argwaan, zijn woord zorgvuldig om niet van een misdaad beschuldigd te worden. En inderdaad maakte alles uit: waar je zat, een gebaar, een blik, gemompel of een lach. Iedereen zocht steun aan de linkerkant, want dat werd als hoogtepunt van republikeinisme gezien; de rechtvleugel was verlaten na het verdwijnen van de Girondijnen. De rechtse mensen zochten een plek in het midden...sommige afgevaardigden kozen geen vaste plaats en waaiden met de winden mee. De meest voorzichtige van allemaal gingen nog verder: uit angst om uit de gratie te vallen of in opspraak te komen, gingen nooit zitten en bleven onderaan de banken staan en als er een gevoelig of belangrijk onderwerp was waar men niet voor of tegen durfde te stemmen, konden ze snel de kamer uit glippen.

De meerderheid van de Conventie was niet meer terrorist dan de meerderheid van de natie...Maar omdat het niet mogelijk was openlijk kritiek te uiten op wat zij van binnen verafschuwde, bleven zij stil. De sessies, ooit lang en stormachtig, waren rustig en ongepassioneerd en duurde slechts een uur of twee. Ze konden alleen de schaduw van de vrijheid gebruiken die hun nog gegund was voor minder belangrijke zaken en op belangrijke zaken wachtte men op het initiatief van het Comité van Openbare Veiligheid en volgde snel zijn ideeën....’

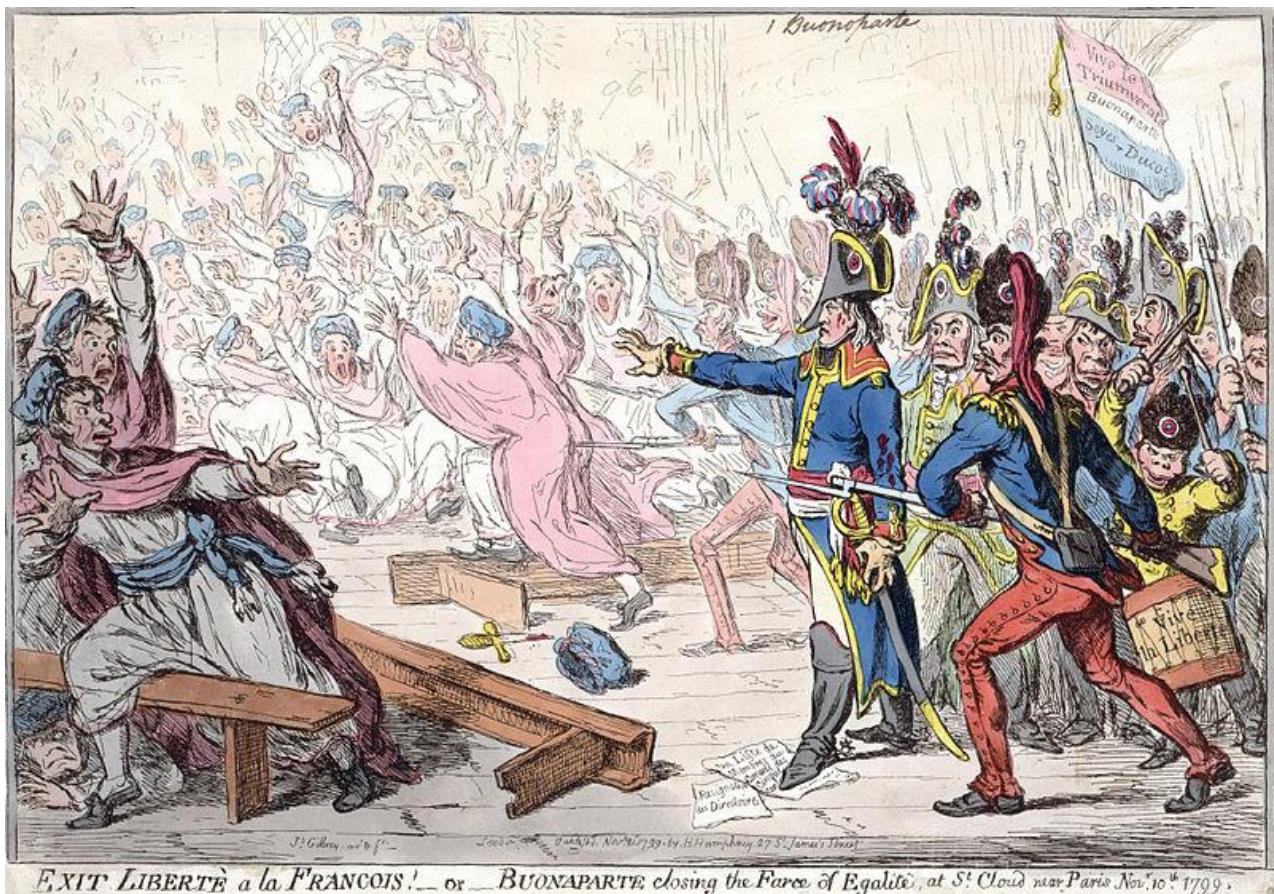
Bron A: (1789) Een Britse predikant uit Wales schrijft een brief waarin hij zijn steun betuigt aan de Franse Revolutie. Op de achtergrond uit een wolk verschijnt de grote gedaante van Edmund Burke (herkenbaar aan zijn bril) met een grote neus om dat hij een 'rat ruikt'. Burke schreef in 1790 zijn 'Reflections on the French Revolution' waarin hij, hoewel hij de Verlichting steunt, de Revolutie afkeurt.

Bron B: (1792) Deze spotprent is gemaakt na de executie van Lodewijk XVI in Frankrijk. De titel luidt: De hel breekt los of De moord op Lodewijk.

Bron C: (1793) Op deze afbeelding wordt een vergelijking getroffen tussen Engeland en Frankrijk in het jaar 1793 met als kernvraag wat het verschil is tussen Engelse en Franse vrijheid.

Bron D: (1799) Deze spotprent gaat over de 18 Brumaire, de dag waarop Napoleon de macht overneemt van de Raad van Vijfhonderd.